

Kunstenaars, stem een wereld

Jonas Staal, kunstenaar propagandaonderzoeker en lid van de Akademie van Kunsten

Mei 2021

Als kunstenaar is het niet genoeg te stemmen op een politieke partij alleen omdat deze bereid blijkt de culturele sector financieel te ondersteunen. Want de waarde en betekenis van kunst en cultuur staan niet op zichzelf, hoe vaak de versleten beschrijving van de “intrinsieke waarde van kunst” in de cultuurdebatten ook langs mag komen. Kunst en cultuur bestaan niet in isolement, hun vorm en betekenis zijn mede de uitkomst van sociale, politieke, economische en ideologische krachten.

Door de geschiedenis heen heeft kunst en cultuur ten dienste gestaan van dominante machtsstructuren, of dit nu de kerk, de monarchie, de vermogende bourgeoisie of de staat was. Ook in recente tijden is dit het geval. Slinkende staatsfinanciering heeft kunst in handen gebracht van de 0,1% heersende klasse, als versiering voor de privéjacht of slimme investering met belastingvoordeel. Of, zoals het geval in Polen en Hongarije – en in de fascistoïde dromen van Thierry Baudet en Martin Bosma – dient de kunst autoritaire regimes en geeft zij vorm aan een mythische en gewelddadig etnisch nationalisme.

Nieuwe ideeën over kunst, over wie het maakt, wie er toegang tot heeft, en wie erdoor wordt vertegenwoordigd, is altijd het resultaat geweest van progressieve bewegingen en revolutionaire omwentelingen. Ook vandaag de dag zijn kunstenaars en cultuurmakers verbonden aan tal van emancipatorische politieke bewegingen, van Black Lives Matter tot Extinction Rebellion, om niet langer kunst te maken die de heersende macht dient, maar met kunst bij te dragen aan het verbeelden en realiseren van een nieuwe egalitaire samenleving.

Onze taak als kunstenaars zou niet moeten zijn te bedelen voor wat centen van de status quo, maar de status quo fundamenteel te ontmantelen. Met welke politieke partijen kunnen we ons verbinden in dit streven? Welke partijen omarmen de radicale, emanciperende verbeeldingskracht om niet alleen kunst, maar onze gehele samenleving te transformeren?

De Socialistische Partij loopt nog altijd voorop als het gaat om lokale mobilisatie en verzet tegen sloop van sociale huurwoningen en de precarisering van arbeiders. GroenLinks is transnationaal het meest succesvol als deel van het Groene blok in het Europees parlement. De Partij voor de Dieren verwerpt mens-centraal denken in naam van een planetaire politiek. NIDA is uniek in haar religieuze inspiratie als basis van progressieve politiek. De Piratenpartij staat als enige een wezenlijke digitale revolutie

voor. BIJ1 loopt het verst voorop in haar gelijktijdige strijd tegen neokolonialisme, kapitalisme en institutioneel racisme, en stelt een “intersectionele” politiek voor, wat zoveel wil zeggen dat zij de crises van onze tijd – klimaatverandering, etnisch profileren, economische precarisering, seksisme en uitbuiting van het globale zuiden – niet als geïsoleerde fenomenen beschouwd, maar intrinsiek met elkaar verbonden. Om deze crises te bevechten is systeemverandering noodzakelijk, en dekolonisatie een sleutelwoord.

Geen van deze voorbeelden uit de partijprogramma's gaat direct over kunst. Zij gaan over de wereld waarin wij kunstenaars zijn, en over de nieuwe werelden en werkelijkheden die wij via ons artistieke werk kunnen helpen verwezenlijken. Vanzelfsprekend zijn de cultuurparagrafen hierin van belang, daar vinden we voorstellen cultuurbezuinigingen terug te draaien, koloniale roofofstelen te retourneren, cultuureducatie te bestendigen, vrijplaatsen te steunen en een accurate representatie van kunst en cultuurgeschiedenis in musea, theaters en de publieke omroep te garanderen (veelal aangeduid middels de term “diversiteit”). Dat alles is essentieel voor de kunst, maar nog niet genoeg voor de wereld.

Op dit moment steunen we af op een winst van de VVD, gevolgd door de PVV. Twee partijen die de rechtstaat structureel ondermijnen, racisme legitimeren en propageren, en klimaatcatastrofe óf bagatelliseren óf zelfs geheel ontkennen. In hun realiteit is er voor kunst alleen plek als versiering voor bankiers of als nationalistisch cultuurgeweld. Meer dan ooit hebben wij als kunstenaars een taak hun levensgevaarlijke agenda te bevechten door andere werelden van fundamentele gelijkwaardigheid uit te dragen en deze vorm, geluid, gevoel, ruimte en stem te geven.

Als we ons geen andere wereld kunnen verbeelden, dan kunnen we die ook niet realiseren. Kunstenaars, kies daarom op 17 maart niet voor de kunst alleen: stem een wereld.